

УДК 130.2:792(477):316.77

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2026.64.19>

КУЛЬТУРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ТЕАТРУ У ВІРТУАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОМУ ВИМІРІ РЕАЛЬНОСТІ

Катерина Матвєєва

*Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»,
кафедра філософії і педагогіки
проспект Дмитра Яворницького, 19, 49005, м. Дніпро, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-9245-5373>*

У статті досліджується феномен культурної ідентичності українського театру у віртуально-комунікативному вимірі реальності. Актуальність питання етнокультурного самоусвідомлення української нації та ідентифікації її культури в сучасному інформаційному просторі постає як беззаперечна реальність, адже внаслідок тривалої гібридної війни північного сусіда проти ідентичності українського народу та його культури формувалося викривлене інформаційне поле у свідомості частини людей як на теренах України, так й у міжнародних світових виданнях. Виявлено, що інформаційна дійсність, яка моделює та співтворює український театр, містить три сегменти культурного простору, пов'язані між собою: духовний, технічний та соціальний. Акцентується на світоглядно-ціннісній позиції театральних діячів та розуміння ними культурних сценаріїв у формуванні образу національного архетипу крізь контент на персональних сторінках у соціальних мережах. Проблематика драматургічних творів постає важливим елементом осмислення і репрезентації культурної ідентичності українського театру у віртуально-комунікативному просторі, в яких відображено філософію, світоглядну й життєву позицію авторів. Виявлено, що у створенні драматургічного твору може проявлятися і фактор несвідомого афекту, що дає змогу відчутти автору екзистенційне переживання задоволення та проявитися прихованим смисловим проєкціям. Водночас окреслені особливості етнічної культури як фундамент національної – здатність самовідтворюватися. Національна культура (театр), що вміщує в себе культурні традиції етносу нації як основне джерело зберігання автентичності, світобачення й філософії українського народу, у своїй динаміці мають етапи розвитку: зародження, утвердження, трансформація, стагнація і знов відродження у новій формі. Отримано висновки, що світ віртуально-комунікативної реальності є способом поширення в міжнародному інформаційному просторі практик українського театру з його культурними традиціями як прояв культурної ідентичності етносу нації, що водночас репрезентує українські гуманістичні ідеали та розширює можливості транскультурного діалогу.

Ключові слова: український театр, філософія, культурна ідентичність, світогляд, драматургія, соціальні мережі, гібридна війна.

Усвідомлення ідентичності української нації та її культури в сучасному соціокультурному просторі постає як беззаперечна реальність. Російсько-українська війна яскраво показала і ще раз довела невідповідність дійсності штучно створеного стереотипу радянської влади про братні народи України – росії, якого дотримується російська федерація. Етнічні й культурні відмінності очевидні: ментальність, мова, світоглядно-ціннісні уявлення, морально-етичні норми тощо. Однак результатом тривалої гібридної війни північного сусіда проти ідентичності українського народу та його культури створювало викривлене інформаційне поле у свідомості частини людей як на теренах України, так й у міжнародних світових виданнях. Ідеться про маніпуляцію свідомістю крізь видавничу справу, на радіо, телебаченні, засобами інтернет-ресурсів. Звісно, також мали величезний

© Матвєєва К., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

вплив на «розмивання» ідентичності українців насильницька зміна населення, розділення родин (втрата коріння, адже саме єдність родини надає сили і впевненість у собі), часи Голодомору, репресії та інші нищівні для української культури соціокультурні процеси, які й гальмували розвиток української національної культури. На сучасному етапі російсько-української війни, на думку Я. Верменич і О. Ясь, «гібридний конфлікт є формою когнітивної війни, де боротьба ведеться за програмування, та особливо – за перепрограмування мислення, в результаті якого повністю змінюються мовні конструкції і норми, формується свідомість, нездатна на відсторонене критичне судження» [3, с. 60]. На нашу думку, світоглядні цінності в суспільства з утвердженою культурною ідентичністю етносу нації змінити неможливо, адже фундамент формування національного характеру, мислення й моделей поведінки закладається ще в дитинстві.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Функціонування аксіосфери суспільства у віртуально-комунікативному просторі розглянуто в статті Ж. Денисюк, в якій авторка визначає середовище інтернету як «поєднання інформаційно-комунікативного й технічного складника із соціокультурним, що стало уособленням та синонімом інформаційного суспільства і його розвитку, головним чинником та виразником світової глобалізації» [5, с. 179], концептосферу медіатизації культури та її вплив на сучасний соціокультурний простір досліджував А. Левченко [8]. Проблематиці взаємовпливу соціальних мереж і масової культури присвячена стаття О. Гаврилук та А. Гнатюк [4].

Практики сучасного українського театру у вимірі інтернет-культури висвітлювали Т. Гуменюк [11], К. Матвєєва [9], [10], Т. Хвостова [15] та ін. Інформаційну агресію як прояв гібридної війни проти ідентичності української нації, її ідеології, історії та культури досліджували Я. Верменич та О. Ясь [3]. Критичний аналіз проблематики ідентичності українського театру здійснювали О. Бондарева [1], С. Васильєв [2], Н. Корнієнко [7], Ю. Мельничук [12] та ін. О. Клековкін [6] аналізує українсько-московські театральні стосунки, і відзначає іншість вимірів двох культур, що проявлено у відмінностях світосприйняття, моделях поведінки тощо.

Ю. Мельничук у своїй статті «Український театр на шляху до власної ідентичності: історичні передумови, виклики та перспективи» зазначає, що «саме європейські фестивалі відкрили українським театральним діячам очі на власну ідентичність, змусили дати відповідь на світоглядні питання: що є український театр, до якої культури ми належимо?» [12, с. 153]. Так, важливо окреслити фактори, які впливають на формування культурної ідентичності українського театру під час гібридної російсько-української війни у віртуально-комунікативному просторі.

Мета статті – висвітлити чинники, що формують культурну ідентичність українського театру у віртуально-комунікативному вимірі реальності.

Культурна ідентичність є впливовим фактором, насамперед, у процесі самоусвідомлення й духовного розвитку нації, зокрема формування й утвердження світоглядно-ціннісної сфери, моделей поведінки, національного характеру й мислення. О. Рафальський та З. Самчук засвідчують, що «“матриця” культурної ідентичності задається “ядерними” компонентами (мова, культурна традиція, світоглядні цінності), причетність до яких забезпечує людину відчуттям стабільності й непорушності буття і “периферійними компонентами” (норми, обряди, ритуали, звичаї), які мають варіативний, мінливий характер» [14, с. 435]. Так, український театр з утвердженою культурною ідентичністю етносу нації можна вважати духовним центром української культури й нації, що репрезентує мову, культурні традиції та світоглядні цінності задля самоусвідомлення як на сценах театрів, так й у віртуально-комунікативному вимірі реальності.

У сучасному інформаційному просторі засобами штучного інтелекту (далі – ШІ) створюється дедалі більше інформаційного сміття (поява блогерів, тематичних пабліків тощо із серверами в різних країнах світу, що поширюють фейкову інформацію). Зокрема, рф вкладає величезні ресурси на створення сайтів з маніпулятивними даними, на основі яких можуть навчатися моделі машинного навчання. І користувачі мовних моделей ШІ не завжди використовують критичне мислення щодо отриманої згенерованої інформації, що збільшує обсяг недостовірних, маніпулятивних даних у віртуально-комунікативному просторі.

Крім того, фактор вільної, відкритої інформаційної взаємодії в соцмережах людей з недостатнім рівнем знань особливостей, відмінностей, функцій та значення української культури в процесі самоусвідомлення та формування української нації можуть створювати інформаційний шум, що вносить ще більше плутанини в питаннях ідентичності української художньої культури й театру зокрема. Такі процеси є наслідком маніпулятивної інформації щодо розмивання міжкультурних меж у театральному просторі.

Відкритий доступ до персональних сторінок у соціальних мережах представників української театральної спільноти дає змогу глядачеві й поціновувачам українського театру краще пізнати його філософські погляди, цінності, світоглядну й життєву позицію. Тобто сприйняття через суто професійні якості постатей українського театру доповнюється створенням духовної комунікації у віртуальному вимірі реальності.

Тож, можемо засвідчити, що інформаційна дійсність, яка моделює та співтворює український театр, містить три сегменти культурного простору, пов'язані між собою: духовний, технічний та соціальний. Духовний вимір визначаємо світоглядно-ціннісними орієнтирами людини (театральної спільноти), технічний вимір – світ цифрових технологій (інформаційний простір), соціальний – простір створення інформаційної дійсності в процесі комунікативної взаємодії / дискусій (вербальна й невербальна компоненти).

Наступний чинник, що впливає на образ культурної ідентичності українського театру, – драматургічні твори, розміщені у вільному доступі на просторах інтернету, в яких висвітлюються філософська, аксіологічна, морально-етична, естетична компоненти, що співзвучно світогляду драматургів і проблематиці, яка є для них важливою (сфера стосунків, гендерна нерівність, наслідки травмивного досвіду воєнних дій тощо). У створенні художнього твору може проявлятися і фактор несвідомого афекту. Згідно з психологією творчості, роль інстинктивної основи в художньому створенні дає змогу автору відчути екзистенційне переживання задоволення [13, с. 252] та проявитися прихованим смисловим проєкціям (як спосіб вирішення особистісних підсвідомих бажань, архетипів, травм).

Також беззаперечним залишається той факт, що кожна людина бачить, трактує та пропонує вирішення питання відповідно до власного світогляду, ціннісних орієнтирів, рівня культурної свідомості й етнічного самоусвідомлення.

Трансляція і відкритий доступ до дискусій творців української театральної культури в межах театральних фестивалів є ще одним майданчиком у створенні та поширенні культурної ідентичності українського театру. І варто наголосити, що культурна ідентичність етносу нації може відродитись або утвердитись, адже формується в кожній людині насамперед у процесі становлення на етапі родинного виховання в дитинстві (через колискові, народні казки, пісні й звичаї), становлення національної ідентичності припадає на підлітковий і юнацький вік, що характеризується самоусвідомленням себе як частини нації, тоді як соціальна ідентичність у процесі життєдіяльності має здатність змінюватись або утворюватися нова (професійна, гендерна, релігійна, територіальна, групова тощо).

Так, світоглядно-ціннісний вимір діячів театру як форма індивідуального буття та розуміння базисних культурних сценаріїв виявляються засадничими в процесі утвердження

ідентичності української культури (театру) як у творчій діяльності, так й у віртуально-комунікативному просторі. Адже в період визвольної російсько-української війни, серед іншого, знов активізувався процес самоусвідомлення нації, повернення ментально-архетипічного фундаменту. І надзвичайно важливо доносити український погляд на сутність речей, без домішки російських інформаційних маніпуляцій, особливо публічно активним користувачам із широкою аудиторією підписників на сторінках соціальних мереж.

Варто наголосити на особливості етнічної культури як фундаменту національної самовідтворюваності. Національна культура (театр), що містить культурні традиції нації як основне джерело зберігання автентичності, світобачення й філософії українського народу, у своїй динаміці мають етапи розвитку – зародження, утвердження, трансформація, стагнація і знову відродження у новій формі [10, с. 31]. Рафальський і Самчук етап стагнації визначають як анабіотичний стан і підкреслюють креативний потенціал культури (етап накопичення потенційної енергії – К.М.), що відбувається в період катаклізмів чи зовнішніх руйнівних чинників. В анабіотичному стані культура може перебувати навіть століттями до моменту чіткої зацікавленості, що виявляється як пасіонарний поштовх й активізує процес пробудження, динамічного відродження та вплетення архаїки в актуальну реальність.

Водночас віртуально-комунікативний вимір реальності дає змогу налагодити міжкультурні зв'язки та поширювати національний архетип (використання метафор та асоціацій, породжених народною космогонією, музичність, українські музичні інструменти, пластичність, поетика, колір) кризь фото- / відеофрагменти або повноцінні вистави українського театру зі сформованою культурною ідентичністю, розміщених у вільному доступі в соціальних мережах, YouTube, цифрових театральних архівах [16] тощо.

Висновки. Так, сучасні процеси утвердження ідентичності української нації та культури мають глибоке коріння та притаманну українському народу світоглядно-аксіологічну сферу буття, що й виражається в міжкультурних відмінностях. І світ віртуально-комунікативної реальності – це потужне поле для поширення інформації, яка буде або утверджувати культурну ідентичність українського театру, або віддаляти й розмивати архетипічні ознаки етносів, зокрема українського. Поле інформаційно-комунікаційних технологій є способом поширення в міжнародному інформаційному просторі практик українського театру з його культурними традиціями як прояв культурної ідентичності (світобачення, мислення, національного характеру й архетипу етносу нації), що водночас репрезентує українські гуманістичні ідеали та розширює можливості транскультурного діалогу.

Список використаної літератури

1. Бондарева О. Є. Формування ідентичності сучасної української драми (ретроспектива і перспектива). *Трансформація суспільних відносин в умовах цивілізаційних змін* : кол. моногр. Харків : СГ НТМ «Новий курс», 2023. С. 194–213.
2. Васильєв С. Український театр від Союзу до Майдану. *Сучасне мистецтво*, 2014. Вип. 10. С. 50–57.
3. Верменич Я., Ясь О. Український проект на перехресті культур та ідентичностей: українсько-російське пограниччя як простір «зіткнення цивілізацій» / За ред. В. Смолія. Київ : НАН України. Ін-т історії України, 2022. 78 с.
4. Гаврилюк О., Гнатюк А. Взаємовплив соціальних мереж і масової культури: роль і значення алгоритмів. *Питання культурології*, 2023. Вип. 42, С. 90–101. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.42.2023.293710>
5. Денисюк Ж. З. Культурне середовище інтернету у функціонуванні аксіосфери суспільства. *Культура України*. 2017. Вип. 58. С. 177–184

6. Клековкін О. Ю. Мистецтвознавство як геополітичний проект. Всеукраїнський лекторій ф-ту культури і мистецтв «Мистецтво. Війна. Ми»: Олександр Клековкін. *YouTube*. 2022. 24 трав. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=4D5nU6Y4BEo> (дата звернення: 25.01.2026)
7. Корнієнко Н. Театр майбутнього – траєкторія кванту. Порядок, відкритий для випадковості (театрознавство інших вимірів). Київ : Дух і літера, 2025. 464 с.
8. Левченко А. В. Концептосфера медіатизації культури. *Культура і сучасність : альманах*, 2023. № 2. С. 27–32.
9. Матвєєва К. Інформаційно-комунікаційні технології в сучасному українському драматичному театрі. *Наукова молодь-2020* : зб. матеріалів VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених (Київ, 21 жовтня 2020 р.). Київ : ФОП Ямчинський О. В., 2020. С. 76–78.
10. Матвєєва К. В. Культурні традиції в контексті еволюції українського драматичного театру : монографія. Дніпро : ЛІРА, 2024. 200 с.
11. Матвєєва К. В., Гуменюк Т. К. Цифровізація в театральній культурі. *Збірник наукових праць ЛОГОС*. 2021. С. 301–303. URL : <https://doi.org/10.36074/logos-10.09.2021.92> (дата звернення: 7.04.2023)
12. Мельничук Ю. Український театр на шляху до власної ідентичності: історичні передумови, виклики та перспективи. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Мистецтвознавство*. 2021. Вип. 38. С. 151–158.
13. Петрушкевич М. С. Проблема символу і природи творчості у психоаналізі. *Наукові записки. Серія «Філософія»*. Острог : Національний університет Острозька академія, 2010 (6). С. 246-255.
14. Рафальський О. О., Самчук З. Ф. Цивілізаційні перехрестя сучасного суспільства. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2018. 688 с.
15. Хвостова Т. В. Сучасний український театр у вимірі інтернет-культури. *Культура і сучасність : альманах*. 2023. № 2. С. 39–43.
16. Цифровий театральний архів України. *НСТДУ: сайт*. URL: <https://theatre.com.ua/> (дата звернення: 25.01.2026)

AFFIRMING THE IDENTITY OF UKRAINIAN THEATER IN THE VIRTUAL-COMMUNICATIVE DIMENSION OF REALITY

Kateryna Matvieieva

*Dnipro University of Technology,
Department of Philosophy and Pedagogy
Dmytro Yavornytskyi av., 19, 49005, Dnipro, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-9245-5373>*

The article explores the phenomenon of cultural identity of Ukrainian theater in the virtual-communicative dimension of reality. The relevance of the issue of ethno-cultural self-awareness of the Ukrainian nation and identification of its culture in the modern information space is an indisputable reality, because as a result of the prolonged hybrid war waged by Ukraine's northern neighbor against the identity of the Ukrainian people and their culture, a distorted information field has formed in the minds of some people both in Ukraine and in international publications. It has been revealed that the information reality that models and co-creates Ukrainian theater consists of three interconnected segments of cultural space: spiritual, technical, and social. The focus is on the worldview and values of theater figures and their understanding of cultural scenarios in shaping the image of the national archetype through content on personal pages on social networks. The issues raised in dramaturgical works are an important element

in understanding and representing the cultural identity of Ukrainian theater in the virtual-communicative space, reflecting the philosophy, worldview, and life position of the authors. It has been found that the factor of unconscious affect can also manifest itself in the creation of a dramatic work, allowing the author to experience existential satisfaction and reveal hidden semantic projections. At the same time, the outlined features of ethnic culture as the foundation of national culture are self-reproducing. National culture (theater), which encompasses the cultural traditions of the nation's ethnic group as the main source of preserving the authenticity, worldview, and philosophy of the Ukrainian people, has stages of development in its dynamics: emergence, establishment, transformation, stagnation, and rebirth in a new form. The conclusions were reached that the world of virtual-communicative reality is a way of spreading Ukrainian theater practices with their cultural traditions in the international information space as a manifestation of the cultural identity of the nation's ethnic group, which at the same time represents Ukrainian humanistic ideals and expands the possibilities of transcultural dialogue.

Key words: Ukrainian theater, philosophy, cultural identity, worldview, dramaturgy, social networks, hybrid warfare.

Дата першого надходження статті до видання: 23.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 19.05.2026